

DECIZIA Nr.147 din 21 februarie 2007

referitoare la constituționalitatea Legii pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului

Publicată în Monitorul Oficial nr.162 din 07.03.2007

Cu adresa nr.51/446 din 12 februarie 2007, secretarul general al Camerei Deputaților a transmis Curții Constituționale sesizarea referitoare la neconstituționalitatea Legii pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, formulată de un număr de 71 de deputați, și anume: Gheorghe I. Albu, Roberta Alma C. Anastase, Nicolae N. Bara, Gheorghe G. Barbu, Cornel Ștefan C. Bardan, Iulian-Gabriel P. Bîrsan, Anca-Daniela C. Boagiu, Ionela I. Bruchental-Pop, William Gabriel S. Brânză, Daniel I. Buda, Costică N. Canacheu, Bogdan C. Cantaragiu, Alexandru A. Ciocâlțeu, Anca M. Constantinescu, Radu-Cătălin Drăguș, Stelian N. Duțu, Ionesie P. Ghiorghioni, Ion I. Gonțea, Dan N. Grigore, Monica Măria C. Iacob Ridzi, Traian Constantin A. Igaș, Valentin Adrian M. Iliescu, Grațiana Denisa M. Iordache, Radu V. D. Lambrino, Dănuț E. Liga, Mircea Man, Marian-Jean J. G. Marinescu, Laurențiu C. Mironescu, Liviu Alexandru H. Miroșeanu, Alexandru E. Mocanu, Petru P. Movilă, Dorin-Liviu D. Nistoran, Ioan C. Oltean, Aurel A. Olarean, Constantin M. Petrea, Cosmin Gabriel C. Popp, Cezar Florin Gh. Preda, Ioan Dumitru I. Puchianu, Dumitru Gh. Puzdrea, Romeo Marius Gh. Raicu, Cristian I. Rădulescu, Marius I. Rogin, Marcel Laurențiu M. Romanescu, Gheorghe G. Sârb, Mugurel Liviu S. Sârbu, Minai Gr. Stănișoară, Petre Străchinaru, Valeriu I. Tabără, Horia C. Văsioiu, Augustin A. Zegrean, Aurel I. Vainer, Romică C. Andreica, Cristian Alexandru R. Boureanu, Dan Horațiu Gh. Buzatu, Marian V. Hoinaru, Mircea Teodor M. S. Iustian, Corneliu V. Momanu, Monica Octavia P. Muscă, Viorel N. Oancea, Dumitru M. Pardău, Marian Sorin C. Paveliu, Florin Aurelian N. Popescu, Vasile I. Pruteanu, Gabriel A. Sandu, Ion I. Stoica, Cornel H. Știrbeț, Raluca D. Turcan, Dragoș V. Ujeniuc, Petre I. Ungureanu, Claudius Mihail Gh. Zaharia, Leonida I. Lari-Iorga.

Sesizarea a fost formulată în temeiul art.146 lit.a) din Constituție și ai art.15 alin.(4) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a fost înregistrată la Curtea Constituțională sub nr.1.107 din 12 februarie 2007 și constituie obiectul Dosarului nr.180A/2007.

Articolul unic al Legii ce face obiectul sesizării prevede:

"Legea nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea 1, nr.84 din 24 februarie 2000, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. După alineatul (2) al articolului 5 se introduce un nou alineat, alineatul (3), cu următorul cuprins:

«(3) Organizarea referendumului nu poate avea loc simultan cu desfășurarea alegerilor prezidențiale, parlamentare, locale sau a alegerilor pentru Parlamentul European, ori cu mai puțin de 6 luni înainte de data alegerilor menționate.»

2. Articolul 10 va avea următorul cuprins:

«Art.10. - (1) Demiterea Președintelui României este aprobată dacă a întrunit majoritatea voturilor cetățenilor înscrși în listele electorale, în cazul în care Președintele României a fost ales în condițiile prevăzute la art.81 alin.(2) din Constituția României, republicată.

(2) În cazul în care Președintele României a fost ales în condițiile prevăzute la art.81 alin.(3) din Constituția României, republicată, demiterea acestuia este aprobată dacă a întrunit majoritatea voturilor valabil exprimate pe întreaga țară de către cetățenii prezenți.» "

În motivarea sesizării de neconstituționalitate, se arată că:

- art.5 alin.(2) din Legea nr.3/2000 [în fapt alin.(3)], care în redactarea criticată interzice organizarea referendumului simultan cu desfășurarea alegerilor menționate de text sau cu mai puțin de 6 luni înainte de data acestor alegeri, încalcă prevederile constituționale ale art.2 alin.(1), potrivit cărora *"Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, [...] și prin referendum"*, precum și ale art.90 din Constituție, care prevede că *"Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere*

poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național", deoarece consecința intrării lui în vigoare ar fi "că în anii electorali nu s-ar mai putea organiza referendum." În această ipoteză, de exemplu, "în întreg anul 2008 organizarea de referendum este imposibilă", deoarece urmează să se organizeze alegeri locale în luna iunie și alegeri parlamentare în luna noiembrie, astfel că art.2 și 90 din Constituție ar fi inaplicabile. Se consideră că sunt încălcate și dispozițiile constituționale ale art.95 alin.(3) care stabilesc că în cazul aprobării propunerii de suspendare din funcție a Președintelui României trebuie să se organizeze referendum pentru demiterea acestuia în cel mult 30 de zile. Or, "dacă acest lucru ar surveni în perioada de 6 luni înainte de alegerile la care se referă modificarea legislativă, referendumul prevăzut la art.95 alin.(3) din Constituție nu s-ar putea organiza." Se mai arată că aceste prevederi din Constituție sunt imperative și "nu lasă loc nici unei limitări", sens în care s-a pronunțat și Curtea Constituțională prin Decizia nr.567 din 11 iulie 2006 referitoare la dreptul Președintelui României de a consulta poporul prin referendum.

- art.10, în redactarea adoptată prin legea criticată, contravine art.81 din Constituție, deoarece modificarea "creează practic două tipuri de președinte - un președinte ales la primul tur de scrutin și altul ales la al doilea tur de scrutin", ceea ce determină "o diferență de **legitimitate** între cele două categorii." Or, potrivit prevederilor constituționale ale art.81 alin.(1) -(3), Președintele României, odată ales, are "un statut constituțional care nu poate fi diferențiat în raport de numărul de voturi cu care a fost ales". De asemenea, art.10 contravine art.95 alin.(3) din Constituție, care nu face deosebire după cum Președintele României a fost ales în primul sau al doilea tur de scrutin, astfel că textul de lege criticat adaugă la aceasta, ceea ce este inadmisibil. Se mai invocă și încălcarea prevederilor constituționale ale art.99 privind "*Răspunderea președintelui interimar*", deoarece textul din legea criticată se referă doar la președintele ales în condițiile art.81 alin.(2) sau (3), iar "persoana care asigură interimatul funcției de Președinte al României nefiind aleasă în condițiile art.81 nu ar putea fi demisă prin referendum dacă legea ar intra în vigoare", pentru că "nu stabilește procedura aplicabilă."

- autorii sesizării susțin că proiectul de lege adoptat de Camera Deputaților contravine principiului neretroactivității legii, consacrat de art.15 alin.(2) din Constituție, prin aceea că instituie o nouă modalitate de demitere a președintelui decât cea existentă la data alegerii sale în funcție, iar "astfel de modificări esențiale nu pot interveni în timpul exercitării mandatului." În acest sens, se arată că, deși potrivit art.83 din Constituția revizuită, durata mandatului Președintelui României s-a prelungit de la 4 ani la 5 ani, art.155 alin.(3) din Legea fundamentală stipulează că "*Prevederile alineatului (1) al articolului 83 se aplică începând cu următorul mandat prezidențial.*"

În legătură cu încălcarea principiului neretroactivității legii, se invocă Decizia Curții Constituționale nr.61 din 18 ianuarie 2007.

În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(2) din Legea nr.47/ 1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, sesizarea a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, precum și Guvernului, pentru a prezenta punctele lor de vedere.

Președintele Camerei Deputaților, în punctul său de vedere, arată următoarele:

- În legătură cu prima critică de neconstituționalitate, care vizează prevederile art.5 alin.(2) din Legea nr.3/2000, prin raportare la dispozițiile art.2 alin.(1), art.90 și art.95 alin.(3) din Constituția României, republicată, arată că acest text de lege reglementează condiții pentru valabilitatea referendumului, respectiv prezența la vot a majorității persoanelor înscrise în listele electorale. Întrucât această prevedere nu a fost supusă vreunei modificări prin Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000, apreciată de autorii sesizării ca fiind neconstituțională, ea nu poate face obiect al controlului de constituționalitate *a priori* exercitat de Curtea Constituțională, conform art.146 lit.a) din Constituția României, republicată. Din context însă se poate deduce că autorii sesizării s-au referit la art.5 alin.(2) dintr-o eroare, în realitate, ei având în vedere prevederile alin.(3) al art.5, nou-introdus prin Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000. Conform acestei dispoziții legale, organizarea referendumului nu poate avea loc simultan cu alegerile prezidențiale, parlamentare, locale sau cu cele pentru Parlamentul European, ori cu mai puțin de 6 luni înaintea acestora. Fundamentul juridic al acestui text de lege îl constituie prevederea înscrisă în art.73 alin.(3) lit.d) din Constituția României, republicată, conform căreia "*organizarea și desfășurarea referendumului*" se reglementează prin lege organică. Curtea Constituțională, prin Decizia nr.567 din 11 iulie 2006, a apreciat că prin lege se pot stabili "măsuri tehnice, procedurale, necesare în procesul de consultare a poporului pe calea referendumului". În opinia Președintelui Camerei Deputaților, "pe de o parte, instituirea de termene constituie o măsură

cu caracter preponderent tehnic, cu implicații legate de organizarea și desfășurarea unei acțiuni complexe, iar, pe de altă parte, art.2 alin.(1) din Constituția României, republicată, pe care îl invocă autorii sesizării, se aplică în litera și spiritul său fără nicio restricție la condițiile Legii nr.3/2000, astfel cum a fost modificată și completată prin Legea a cărei constituționalitate este contestată." În continuare, se arată că organizarea și desfășurarea referendumului sunt rezervate domeniului legii, conform art.73 alin.(3) lit.d) din Constituție, și, prin urmare, Parlamentul este liber să opteze pentru orice soluție legislativă în materie referendară, firește, fără a se interfera competențelor celorlalte autorități publice în acest domeniu, precum și fără a le modifica statutul constituțional ori atribuțiile prevăzute în Legea fundamentală. Ca atare, consideră că, privite din această perspectivă, cele două modificări întreprinse prin Legea a cărei constituționalitate este contestată nu afectează nici statutul constituțional al șefului statului, nici nu-l împiedică pe acesta să-și îndeplinească atribuțiile constituționale. Faptul că, potrivit noului alineat al art.5 din Legea nr.3/2000, data organizării referendumului nu poate coincide cu cea a desfășurării alegerilor prezidențiale, parlamentare sau a celor locale ori europarlamentare și nici nu poate fi stabilită la mai puțin de 6 luni de la data ținerii acestora, nu restrânge cu nimic dreptul constituțional al Președintelui Republicii de a recurge la referendum în condițiile art.90 din Constituție. De altfel, din practica îndelungată a alegerilor parlamentare, rezultă că atenția electoratului nu trebuie concentrată simultan asupra a două obiective: exprimarea referendară a voinței suverane a poporului asupra unei anumite probleme de interes general și alegerea, de pildă, a Parlamentului prin instrumentul clasic al democrației reprezentative. Dacă s-ar accepta simultaneitatea exprimării celor două tipuri de democrație (directă și reprezentativă), însăși voința politică astfel exprimată și-ar pierde mult din semnificație. În plus, ar putea apărea inconvenientul unor confuzii în rândul electoratului, unele de natură tehnică, cât privește evenimentele politice pentru care este chemat la urne. Președintele poate recurge la dreptul constituțional ce-i este conferit de art.90 din Constituție oricând după alegerile la care face trimitere alin.(3) al art.5 din legea ce face obiectul sesizării. De asemenea, în opinia Președintelui Camerei Deputaților, completarea art.5 din Legea nr.3/2000 cu un nou alineat este de bun simț juridic, deoarece, "chiar dacă interdicțiile de ordin formal nu ar fi fost instituite expres, ele s-ar fi aplicat în practică." Astfel, "ar fi absurd și împotriva oricărei logici democratice să se desfășoare, de pildă, un referendum național din inițiativa șefului statului simultan cu alegerile prezidențiale sau parlamentare", și "aceeași absurditate ar plana asupra desfășurării unui referendum simultan cu organizarea alegerilor locale, ori a celor pentru Parlamentul European." În sfârșit, cu privire la acest punct al obiecției de neconstituționalitate, se arată că "aprecierile de oportunitate și calculele efectuate de autorii sesizării de neconstituționalitate pentru anul 2008 pot fi situații de fapt, ce excedează competenței Curții Constituționale, care se pronunță doar asupra constituționalității aspectelor de drept, conform Legii fundamentale."

- În legătură cu susținerile potrivit cărora prin noul alineat introdus la art.5 din Legea nr.3/2000 se încalcă prevederile art.2 alin.(1) din Constituție, Președintele Camerei Deputaților consideră că acestea sunt complet nefondate, deoarece "nu există nicio legătură între așa-zisa limitare a prerogativelor Președintelui României prin textul a cărei constituționalitate este contestată, și dreptul poporului de a-și manifesta suveranitatea, întrucât acesta nu se exercită din proprie inițiativă, ci din cea a Guvernului sau, după caz, a Președintelui, în condițiile art.11 din Legea nr.3/2000."

- În ceea ce privește susținerile potrivit cărora dispozițiile art.10 din legea criticată încalcă dispozițiile art.81 și ale art.95 alin.(3) din Constituție, se apreciază că și acestea sunt nefundamentate din punct de vedere juridic. În acest sens, se arată că "Legea fundamentală prevede, în art.81, alegerea Președintelui țării în două tururi de scrutin, stipulând condiții distincte de reprezentativitate între primul și al doilea tur. Dezvoltarea prin lege a acestor situații juridice diferite răspunde principiilor generale de simetrie juridică și corespunde întru totul acestor cerințe imperative de ordin constituțional." Se consideră că "modificarea art.10 din Legea nr.3/2000 se întemeiază pe un principiu de drept clasic, și anume cel al simetriei formelor, adaptat la formula constituțională a legitimității electorale a șefului statului" și, "potrivit textelor constituționale, Președintele României nu este reprezentantul poporului, ci exclusiv al statului. Raportul între șeful statului și popor se exprimă din punct de vedere cronologic în două momente: alegerea și demiterea președintelui de republică. Acestea urmează să fie simetrice sub aspectul majorităților cerute pentru alegere și, corespunzător, pentru demiteree."

- Cu referire la susținerea potrivit căreia legea criticată este neconstituțională întrucât "stabilește o altă modalitate de demitere a Președintelui României decât cea prevăzută de

lege la data alegerii sale în funcție", ceea ce încalcă art.15 alin.(2) din Constituție, Președintele Camerei Deputaților apreciază "că motivarea autorilor sesizării este lipsită de relevanță juridică", "ținând cont de faptul că organizarea referendumului este obligatorie în lumina art.95 alin.(3) din Legea fundamentală, având în vedere modalitatea de desemnare a șefului statului de către corpul electoral la nivel național."

Președintele Senatului, în punctul de vedere exprimat, învederează, ca și considerații generale, "unele aspecte de ordin principial, care conturează liniile directoare ale edificiului constituțional", în sensul că: în dreptul public se face distincție între regimul juridic al accesului la o funcție și regimul juridic al destituirii din funcție, ca urmare a tragerii la răspundere pentru săvârșirea unor fapte, astfel că nu de fiecare dată autoritatea care realizează investiția în funcție este și autoritatea care aplică sancțiunea destituirii din funcție. Când privește demiterea dintr-o funcție publică, aceasta poate fi dispusă de către instanța de judecată, prin efectul legii, ca urmare a ivirii unei stări de incompatibilitate ori a unui conflict de interese sau prin efectul unei hotărâri judecătorești de condamnare, ca în situația prevăzută de art.96 din Constituție. Se exemplifică cu alte sisteme constituționale prezidențiale, semiprezidențiale sau parlamentare, potrivit cărora se procedează la destituirea președintelui "pus sub acuzare" fără să se recurgă la votul poporului sau la votul adunărilor care l-au ales. Spre deosebire de aceste sisteme constituționale, legiuitorul constituant român a optat pentru soluția demiterii prin referendum, cu avizul consultativ al Curții Constituționale. A pretinde însă "că Parlamentul nu poate stabili regulile și criteriile de organizare a referendumului înseamnă a face o judecată nu numai contrară rațiunii instituției tragerii la răspundere politică a Președintelui României, reglementată de art.95 din Constituție, dar și prevederilor art.73 alin.(3) lit.d" din aceasta, care dispune că organizarea și desfășurarea referendumului se stabilește prin lege organică, necondiționat de respectarea prevederilor constituționale ale art.81 referitoare la demiterea Președintelui României, ca urmare a suspendării din funcție pentru fapte grave de încălcare a Constituției. "Opțiunea legiuitorului de a reglementa procedura referendumului în cazul demiterii Președintelui pentru săvârșirea de fapte grave prin care a încălcat Constituția, în sensul respectării soluțiilor de la investiția reglementate de art.81 alin.(2) și (3)", "este o soluție ce intră în consonanță cu prevederile Constituției." În continuare, se arată că, în sensul respectării supremației Constituției, posibilitatea reglementării prin lege organică a condițiilor de organizare și desfășurare a referendumului înseamnă posibilitatea de a stabili prin aceasta "condiții, limite și termene imperative pentru organizarea și desfășurarea unei anumite proceduri." Cu privire la schimbarea duratei mandatului, invocarea în speță a "art.155 alin.(3) din Constituție, nu are relevanță pentru soluțiile legislative care vizează stabilirea unui regim juridic în executarea mandatului", întrucât problema duratei mandatului este de ordin constituțional, iar problema organizării și desfășurării referendumului pentru demiterea Președintelui României în funcție este de domeniu legii. Se consideră că, din acest punct de vedere, Decizia Curții Constituționale nr.61/2007, invocată de autorii sesizării, este nerelevantă.

În legătură cu susținerile de neconstituționalitate ale Legii pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000, Președintele Senatului arată că:

- prevederile art.5 alin.(3) nu limitează, prin termenul stabilit, dreptul poporului de a-și exercita suveranitatea prin referendum, "deoarece exercitarea suveranității, potrivit art.2 din Constituție, vizează o *modalitate principală*, votul cetățeanului pentru desemnarea aleșilor locali și naționali pentru organele reprezentative (primari, consilii locale, consilii județene, Parlamentul național, Președintele României și Parlamentul European), și o *modalitate subsidiară*, referendumul." Se arată că prima modalitate formează democrația reprezentativă, iar cea de a doua, referendumul, "*vizează democrația directă*, care, potrivit Constituției, se manifestă la nivel național doar în trei situații, respectiv cele reglementate de art.90, art.95 alin.(3) și art.151 alin.(3)." Ipotezele prevăzute de art.95 alin.(3) și art.151 alin.(3) din Constituție sunt legate de un termen constituțional maxim de 30 de zile, pe când în ipoteza referendumului consultativ delimitările necesare în sensul art.90 din Constituție se stabilesc prin legea de organizare și desfășurare a referendumului, ceea ce nu este neconstituțional. Se consideră că "referendumul apare ca o modalitate subsidiară de exprimare a suveranității și este firesc ca modalitatea subsidiară să fie aplicată legislativ după regimul modalității principale, așa cum, de altfel, sunt situațiile reglementate și în dreptul comparat", astfel că susținerile sub acest aspect sunt neîntemeiate. Se arată că interdicțiile prevăzute de art.5 alin.(3) nu fac inaplicabil art.90 din Constituție, întrucât din coroborarea dispozițiilor constituționale ale art.90, art.2 și prin raportare la art.73 alin.(3) lit.d) din Legea fundamentală "asemenea limitări pot fi realizate prin lege organică". De asemenea, limitarea posibilității

stabilirii datei referendumului rezultă și din "coroborarea art.90 cu art.95, respectiv cu art.150 și art.151 din Constituție", "în sensul că referendumul nu se poate organiza după ce, în baza art.95, s-a declanșat procedura de suspendare, respectiv în baza art.150 din Constituție s-a declanșat procedura de revizuire a Constituției. Se consideră că și susținerea referitoare la inaplicabilitatea prevederilor constituționale ale art.95 alin.(3) în situația în care termenul de 30 de zile ar surveni în perioada de 6 luni înainte de alegerile la care se referă modificarea este neîntemeiată, întrucât "termenul de 6 luni nu poate viza, logic, decât referendumul reglementat de art.90 din Constituție", iar referendumurile prevăzute de art.95 alin.(3) și de art.151 alin.(3) din Constituție, de vreme ce sunt condiționate prin Constituție de termenul de 30 de zile, nu pot fi afectate de soluția legislativă adoptată de Parlament prin legea atacată." în sfârșit, cu privire la neconstituționalitatea art.5 alin.(3) se consideră că "invocarea Deciziei nr.567/2006 a Curții Constituționale este fără relevanță în această speță";

- art.10, potrivit soluției legislative propuse prin modificarea textului, nu creează două tipuri de președinte, deoarece "*una este modalitatea tehnică de desemnare a președintelui și alta este semnificația legitimității alegerii sale*", iar art.95 alin.(3) din Constituție nu este încălcat, "ci, dimpotrivă, asigură o aplicare adecvată a acestui text", întrucât nimic nu oprește legiuitorul să reglementeze modalitățile de stabilire a rezultatului referendumului potrivit "modalității tehnice prevăzute de art.81 alin.(2) și (3)" din Legea fundamentală. Nici invocarea încălcării prevederilor constituționale ale art.99 nu poate fi reținută, deoarece "din interpretarea logico-sistematică a Constituției rezultă că și persoana care exercită interimatul funcției de Președinte al României este supusă aceluiași reguli la care a fost supusă persoana care a fost suspendată, fără a mai ajunge la organizarea unui referendum pentru demitere". Se consideră că susținerea "cu privire la organizarea unui referendum și în cazul Președintelui interimar este inadmisibilă, în condițiile în care nu este vorba de un președinte cu depline puteri, ales prin vot, în condițiile art.81 din Constituție". În legătură cu încălcarea principiului neretroactivității legii, se arată că "nu trebuie să confundăm regimul constituțional al mandatului cu regimul procedurilor stabilite de lege, care pot fi schimbate oricând în timpul mandatului, dacă nu intră în conflict, firește, cu prevederile Constituției."

Guvernul nu a comunicat punctul său de vedere cu privire la obiecția de neconstituționalitate formulată.

CURTEA,

examinând sesizarea de neconstituționalitate, punctele de vedere ale Președinților celor două Camere ale Parlamentului, raportul judecătorului-raportor, Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, raportată la prevederile Constituției, precum și dispozițiile din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, reține următoarele:

Curtea a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.a) din Constituție, precum și celor ale art.1, 10, 15 și 18 din Legea nr.47/1992, să se pronunțe asupra constituționalității prevederilor legale criticate.

Obiectul controlului de constituționalitate îl constituie Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, în legătură cu care se susține că încalcă, în ordinea invocării lor, prevederile constituționale ale art.2 alin.(1), art.90, art.95 alin.(3), art.81 alin.(1)-(3), art.99 și ale art.15 alin.(2).

Aceste dispoziții din Constituție prevăd:

- Art.2 alin.(1): "*Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum.*";

- Art.90: "*Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național.*";

- Art.95 alin.(3): "*Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui.*"

- Art.81 alin.(1)-(3): "*(1) Președintele României este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.*

(2) Este declarat ales candidatul care a întrunit, în primul tur de scrutin, majoritatea de voturi ale alegătorilor înscriși în listele electorale.

(3) În cazul în care nici unul dintre candidați nu a întrunit această majoritate, se organizează al doilea tur de scrutin, între primii doi candidați stabiliți în ordinea numărului de voturi obținute în primul tur. Este declarat ales candidatul care a obținut cel mai mare număr de voturi.";

- Art.99: *"Dacă persoana care asigură interimatul funcției de Președinte al României săvârșește fapte grave, prin care încalcă prevederile Constituției, se aplică articolul 95 și articolul 98."*(Articolul 95 privește "Suspendarea din funcție", iar art.98 dispune cu privire la "Interimatul funcției");

- Art.15 alin.(2): *"Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile."*

Examinând obiecțiile de neconstituționalitate formulate, prevederile legii criticate, prin raportare la dispozițiile constituționale incidente, Curtea Constituțională constată că sesizarea de neconstituționalitate este întemeiată și urmează a fi admisă, pentru următoarele considerente:

I. Prima critică de neconstituționalitate vizează pct.1 al articolului unic din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului. Potrivit acestui punct, la articolul 5 din lege se introduce un nou alineat, alineatul (3), care prevede că referendumul nu poate avea loc simultan cu desfășurarea alegerilor prezidențiale, parlamentare, locale sau a alegerilor pentru Parlamentul European ori cu mai puțin de 6 luni înainte de data alegerilor menționate. Se consideră că aceste dispoziții de lege sunt contrare art.2 alin.(1), art.90 și art.95 alin.(3) din Constituție, deoarece limitează sau îngăduiesc dreptul poporului de a-și exercita suveranitatea.

În examinarea acestei susțineri, se poate constata că art.1 din Legea nr.3/2000, modificată și completată prin legea ce face obiectul sesizării, preluând cuprinsul art.2 alin.(1) din Constituție, dispune că *"În România suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin [...] referendum"*, care, potrivit art.5 alin.(1) din aceeași lege, se organizează și se desfășoară în condițiile prevăzute de aceasta. Or, alineatul (3), nou-introdus prin legea criticată, instituie chiar unele condiții referitoare la organizarea și desfășurarea referendumului, iar nu prevederi care să contravină acestei modalități de exercitare a suveranității naționale de către popor. Așa fiind, nu se poate reține încălcarea art.2 alin.(1) din Constituție, prin pct.1 al articolului unic al legii de modificare și completare a Legii nr.3/2000.

În schimb, prin textul de lege criticat sunt încălcate prevederile constituționale ale art.90, potrivit cărora *"Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național"*, precum și cele ale art.95 alin.(3), care prevăd că, în cazul aprobării propunerii de suspendare din funcție a Președintelui României, *"[...] în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui."* Din analiza celor două texte constituționale rezultă că referendumul se poate desfășura oricând în cursul anului, dacă Parlamentul a fost consultat sau a aprobat propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României. Așadar, potrivit Constituției, nu există nicio altă condiție care să interzică organizarea și desfășurarea referendumului simultan cu alegerile prezidențiale, parlamentare, locale sau alegerile pentru Parlamentul European ori într-un anumit interval de timp anterior sau posterior alegerilor menționate. Ca atare, acolo unde legea nu distinge, nici interpretul nu poate să o facă (*Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*). În consecință, condițiile stabilite de legiuitor pentru desfășurarea referendumului prin legea criticată adaugă la prevederile Constituției, ceea ce determină neconstituționalitatea acestora.

De altfel, aceste exigențe extraconstituționale cuprinse în lege împiedică organizarea oricărui referendum, în condițiile în care practic, în România, s-ar putea să se desfășoare alegeri în fiecare an, ceea ce, așa cum s-a arătat, contravine art.2 alin.(1) din Constituție. Mai mult, în condițiile în care legea se referă la alegerile locale, fără a preciza dacă este vorba de alegeri generale sau parțiale, este cunoscut faptul că acestea din urmă pot avea loc în fiecare lună a anului. În consecință, suprimarea referendumului prin obstacole stabilite de lege reprezintă un alt argument pe care se întemeiază constatarea că pct.1 al articolului unic din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului este neconstituțional. De asemenea, se constată că aceste dispoziții din legea criticată pot genera blocaje constituționale, data alegerilor devenind dependentă de data desfășurării referendumului.

II. A doua critică de neconstituționalitate se referă la pct.2 al articolului unic din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000, prin care se modifică art.10 din Legea nr.3/2000. În actuala redactare, acest articol prevede că *"Demiterea Președintelui României este aprobată, dacă a întrunit majoritatea voturilor cetățenilor înscrși în listele electorale."* Punctul 2 al articolului unic are următorul cuprins: *"Art.10. - (1) Demiterea Președintelui României este aprobată dacă a întrunit majoritatea voturilor cetățenilor înscrși în listele*

electorale, în cazul în care Președintele României a fost ales în condițiile prevăzute la art.81 alin.(2) din Constituția României, republicată.

(2) În cazul în care Președintele României a fost ales în condițiile prevăzute la art.81 alin.(3) din Constituția României, republicată, demiterea acestuia este aprobată dacă a întrunit majoritatea voturilor valabil exprimate pe întreaga țară de către cetățenii prezenți."

În opinia autorilor sesizării, acest text de lege încalcă prevederile constituționale ale art.81 referitoare la *"Alegerea Președintelui"*, precum și ale art.95 alin.(3) conform cărora, *"Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui."* Încălcarea constă în aceea că, practic, prin noua reglementare se creează două tipuri de președinți - unul ales în primul tur de scrutin și altul ales în cel de-al doilea tur de scrutin.

Analizând această susținere, se constată că prin modificarea cuprinsului art.10 din Legea nr.3/2000 legiuitorul a dorit să aplice, sub aspectul voturilor exprimate, principiul simetriei juridice la alegerea Președintelui României în al doilea tur de scrutin și la demiterea acestuia ca urmare a consultării populare. Bazându-și soluțiile pe principiul simetriei, legiuitorul nu a ținut seama de faptul că aplicarea acestui principiu în dreptul public, cu atât mai mult în dreptul constituțional, cu deosebire la organizarea și funcționarea autorităților publice, nu este posibilă. Principiul simetriei este un principiu al dreptului privat, fiind exclusă posibilitatea aplicării acestuia în dreptul public. De aceea, normele constituționale sunt asimetrice prin excelență. Astfel, Parlamentul este ales de popor, dar își încetează mandatul prin trecerea timpului sau prin dizolvarea de către Președintele României, Guvernul este numit de Președintele României pe baza votului de încredere acordat de Parlament, dar este demis în urma votării unei moțiuni de cenzură, ca urmare a demisiei primului-ministru, ori când acesta își pierde drepturile electorale, se află în stare de incompatibilitate etc.; funcțiile publice eligibile sunt deținute de persoane care le-au obținut în alegeri și încetează prin revocare, survenirea unei incompatibilități, scurgerea timpului etc. Tot astfel, și în cazul Președintelui României, deținerea acestei funcții este încredințată persoanei care a câștigat alegerile prezidențiale, iar încetarea exercitării ei are loc ca urmare a unei hotărâri de condamnare pentru înaltă trădare, a aprobării demiterii prin referendum, a apariției unor incompatibilități etc. Așadar, exigențele stabilite de Constituție pentru alegerea Președintelui României și cele care se referă la demiterea acestuia în urma unui referendum nu sunt simetrice, deoarece ele reprezintă instituții juridice diferite, cu roluri și scopuri diferite, fiecare având un tratament juridic distinct. Astfel, alegerea Președintelui României este reglementată de un grup omogen de norme juridice, care stabilesc regulile privitoare la organizarea și desfășurarea scrutinului prezidențial. La capătul acestui proces electoral, potrivit art.81 alin.(2) din Constituție, este declarat ales candidatul care a întrunit, în primul tur de scrutin, majoritatea de voturi ale alegătorilor înscriși în listele electorale. Este posibil însă ca, în primul tur de scrutin, niciunul dintre candidați să nu obțină majoritatea absolută a voturilor cerută de art.81 alin.(2) din Constituție. În aceste condiții, procesul electoral trebuie să continue pentru a da câștig de cauză unui candidat. Ca atare, se organizează cel de-al doilea tur de scrutin, la care participă doar primii 2 candidați stabiliți în ordinea numărului de voturi obținute în primul tur, urmând a fi desemnat Președinte al României candidatul care a obținut cel mai mare număr de voturi.

În schimb, demiterea prin referendum a Președintelui României nu are semnificația unei asemenea competiții electorale. Dimpotrivă, ea reprezintă o sancțiune pentru săvârșirea unor fapte grave prin care Președintele României încalcă prevederile Constituției. Distincțiile referitoare la demiterea Președintelui României prin referendum, așa cum rezultă din prevederile pct.2 al articolului unic al legii criticate, îl vizează pe Președintele României care a obținut mandatul în primul tur de scrutin, pe Președintele României ales în al doilea tur de scrutin și pe președintele interimar. Urmând logica legiuitorului, în primul caz președintele ar urma să fie demis cu majoritatea absolută a voturilor corpului electoral, în al doilea caz, cu majoritatea relativă a voturilor cetățenilor prezenți la scrutin, pe când pentru situația prevăzută de art.99 din Constituție, privind *"Răspunderea președintelui interimar"* care nu a fost ales prin vot, nu ar exista nici o prevedere constituțională privitoare la demitere. O asemenea interpretare este contrară art.1 alin.(3) din Constituție, potrivit căruia România este stat de drept, un asemenea stat opunându-se aplicării aceleiași sancțiuni Președintelui României, în mod diferit, în funcție de modul în care el a obținut această funcție: în primul tur de scrutin, în al doilea tur de scrutin sau ca urmare a interimatului în exercitarea funcției.

Soluționarea rațională a acestei probleme rezultă din interpretarea alin.(3) al art.95 din Constituție, precum și din coroborarea dispozițiilor acestuia cu cele ale art.81 alin.(1) și ale

art.95 alin.(1) din Constituție. Astfel, în temeiul art.81 alin.(1) din Constituție, este declarat ales candidatul care a întrunit în primul tur de scrutin majoritatea voturilor alegătorilor înscriși în listele electorale. Potrivit reglementării legale în vigoare această majoritate absolută operează și în cazul stabilirii rezultatelor referendumului pentru demiterea Președintelui României, aplicându-se aceeași măsură, după aceleași reguli, șefului statului, indiferent de numărul de voturi obținut sau de modul în care a ajuns să dețină această funcție. Aplicarea aceluiași tratament juridic Președintelui României ales în primul tur de scrutin, celui ales în al doilea tur de scrutin sau președintelui interimar la demiterea din funcție prin referendum este cerută de dispozițiile constituționale ale art.95 alin.(1), care prevăd pentru cele trei situații același tratament juridic. Potrivit acestor dispoziții constituționale, în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care se încalcă prevederile Constituției, Președintele României - oricine ar fi acesta și oricum ar fi devenit șef al statului - poate fi suspendat din funcție de Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună, cu votul majorității deputaților și senatorilor. Ca atare, atunci când legiuitorul a stabilit prin lege că rezultatele referendumului pentru demiterea Președintelui României se stabilesc în mod diferit, în funcție de numărul scrutinului în care acesta a fost ales sunt contrare dispozițiilor constituționale ale art.81 alin.(2). În acest sens sunt și prevederile art.96 din Constituție, care stabilesc o a doua cale pentru încetarea funcției de Președinte al României, și anume punerea lui sub acuzare pentru înaltă trădare. Și în acest caz, deschiderea drumului spre încetarea mandatului prezidențial este decisă de Camera Deputaților și Senat în ședință comună, care pot hotărî punerea sub acuzare a Președintelui României - indiferent cine este acesta, cu câte voturi a câștigat alegerile sau prin ce modalitate a ajuns să ocupe această funcție - cu o majoritate de două treimi din numărul deputaților și senatorilor. De aici se desprinde și concluzia în virtutea căreia, atunci când legiuitorul constituant a dorit să instituie o anumită majoritate de voturi, a făcut aceasta printr-un text de referință, a cărui aplicare la situații subsidiare este subînțeleasă, cu excepția cazurilor în care o asemenea majoritate este lăsată pe seama legii.

Dispozițiile constituționale privitoare la majoritatea cerută pentru alegerea președintelui în primul tur de scrutin sunt suficiente pentru a permite stabilirea soluțiilor de demitere a șefului statului, în toate cazurile, pe calea analogiei, și nu a simetriei juridice. Cu toate acestea, Curtea nu exclude posibilitatea ca legiuitorul să opteze pentru o majoritate de voturi relativă pentru demiterea Președintelui României în toate cele trei situații.

Față de cele arătate, Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului este neconstituțională în ansamblul său, având în vedere că pct.1 și pct.2 analizate epuizează cuprinsul normativ al articolului său unic.

III. În sfârșit, autorii sesizării apreciază că dispozițiile legii criticate au caracter retroactiv, deoarece aceasta "stabilește o altă modalitate de demitere a Președintelui României decât cea prevăzută de lege la data alegerii sale în funcție".

Întrucât, potrivit considerentelor expuse, Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 este neconstituțională, analizarea aspectelor privind aplicarea sa în timp este irelevantă.

În temeiul dispozițiilor art.146 lit.a) și al art.147 alin.(2) și (4) din Constituție, precum și al prevederilor art.11 alin.(1) lit.A.a), al art.15 și al art.18 din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Constată că Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Președintelui României, președinților celor două Camere ale Parlamentului și primului-ministru și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Dezbaterea a avut loc la data de 21 februarie 2007 și la aceasta au participat: Ioan Vida, președinte, Nicolae Cochinescu, Aspazia Cojocar, Acsinte Gaspar, Koszokar Gabor, Petre Ninosu, Ion Predescu și Tudorel Toader, judecători.